

StOKpaardje

Donateursblad van Stichting 't Oude Kinderboek
jaargang 5, nummer 2, 2009
verschijnt 4x per jaar

Colofon

Stichting 't Oude
Kinderboek
Laarstraat 31
7201 CB Zutphen
0575-545117
oudekinderboek@hetnet.nl
di t/m vrij 13.00-17.00
www.stichtingoudekinderboek.nl
issn 1873-9474

Redactie

Eef Nulden
Bram van IJperen
Lot van den Akker
Reint Jan Terbijhe
Paula Bömer

Comité van Aanbeveling

Bennie Jolink
Nannie Kuiper
Marieke Schriks
Jan Terlouw
Wim Hazeu

Wordt u donateur?

Dan krijgt u:

- *ontvangstbevestiging
- *donateursblad
- *gratis kopersservice
- *eindejaarsattentie

Doelstelling:

Het verzamelen, bewaren
en ter inzage geven van in
principe niet recent
verschenen kinder- en
jeugdliteratuur, in het
bijzonder uit het
Nederlandse taalgebied.

VAN HET BESTUUR

Laarstraat op de schop, bieb op de kop

U heeft het misschien al gemerkt. De Laarstraat wordt grondig opgeknapt en de bereikbaarheid van StOK is tijdelijk wat lastiger. Hét moment om in ons kinderboeken-
leenmuseum een herinrichting uit te voeren. Zo komt er een zitruimte, waar men op zijn gemak een boek kan inzien en die bijvoorbeeld ook gebruikt kan worden bij lezingen. De boeken worden anders ingedeeld en naast opslag in de kelder zal een deel op de bovenverdieping een plaats krijgen. Daar zullen ook de verkoopboeken overzichtelijk worden neergezet.

Voor de verkoop van dubbele boeken is op 9 mei j.l. een speciale dag georganiseerd in De Born te Zutphen. Deze goedbezochte verkoopdag is wellicht het begin van een traditie.

StOK integreert steeds meer met de Openbare Bibliotheken en zal daarom dit jaar overgaan op het "bicatsysteem". Onze vrijwilligers zijn daarover ingelicht en zullen bijscholingsprogramma's gaan volgen. Er zijn daartoe al nieuwe pc's geïnstalleerd.

Gertrude Fransen heeft na 5 jaar haar werkzaamheden binnen het bestuur beëindigd. Ze wil meer tijd hebben voor haar eigen bedrijf. Het bestuur heeft, met waardering voor haar inzet, afscheid van Gertrude genomen. We hebben daardoor een vacature voor de secretarisfunctie. Als u hiervoor belangstelling heeft of iemand voor deze functie wil voordragen neem dan alstublieft contact met ons op.

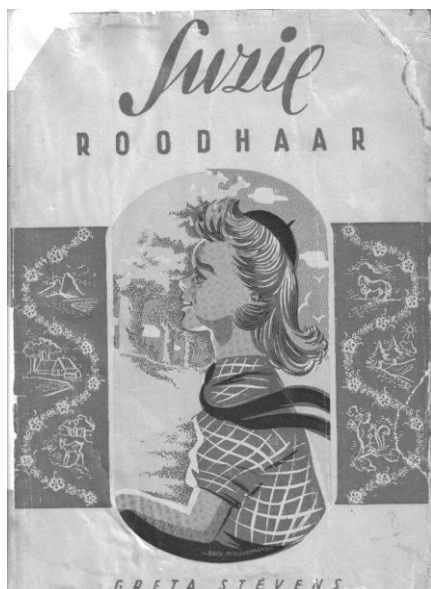
Reint Jan Terbijhe
voorzitter StOK

Recente schenkingen

- Stevens, Greta, *Suzie-serie* (6 delen). Bussum, F.G. Kroonder, 1947-...
- Beversluis, Martien ; Freddie Langeler, 't *Jaartje rond*. Alkmaar, Kluitman, [1928]
- Andersen, Hans Chr., *Sprookjes*. Alkmaar, Gebr. Kluitman, 1914

Geschenkbespreking door Lot van den Akker

Bij het uitzoeken van nieuwe schenkingen komt het steeds minder vaak voor dat we een boek nog niet hebben. Daarom is het best bijzonder opeens een hele serie tegen te komen waarvan we nog niet één exemplaar in onze collectie hebben. Het gaat hier om de *Suzie-serie* door Greta Stevens. Het is een reeks meisjesboeken uit 1947 en 1948, uit het Deens vertaald door K. Luberti. De zes titels zijn: *Suzie Roodhaar*, *Suzie en Sonja*, *Suzie en het Zigeunermeisje*, *Suzie & Co.*, *Suzie is wat mans!* en *Suzie`s Avonturen*.

Het eerste boek begint fascinerend. Suzie wordt 11 jaar, ze woont in het bos, haar vader is houtvester. Ze krijgt voor haar verjaardag eerst een jong hondje en dan ook nog een pony! Ze is dol op planten en dieren en vindt in het

bos een hertenkalfje, dat ze per ongeluk aanraakt, waardoor het moederhert haar jong mogelijk zal verstoten. Dat gebeurt ook en Suzie mag het kalfje zelf grootbrengen. Op school gaat het niet goed, omdat ze liever buiten rondloopt. Een nieuw meisje op school, met wie ze direct bevriend raakt, geeft haar schrift aan Suzie en die schrijft de sommen over. Het komt uit en ze mogen voor straf niet bij elkaar logeren. Stiekem helpen ze elkaar met huiswerk maken, zodat Sonja, die uit Zweden komt, beter Deens leert en Suzie met rekenen verder komt. Ze worden nr. 1 en 2 van de klas! Dan blijkt zééér toevallig dat Sonja een nichtje is van Suzie. In de volgende boeken, die in volgorde gelezen moeten worden, beleeft Suzie nog veel meer (onwaarschijnlijke) avonturen: ze wint een paardrijwedstrijd, ze helpt een zigeunermeisje aan een beter tehuis, ze ontmaskert een smokkelcomplot, ze vangt met haar vriendinnen een stel inbrekers en ze logeert met haar vriendinnen op een oud kasteel en vangt een stroper. De boeken zijn wat stijf en clichématig geschreven, met nogal overdreven natuurbeschrijvingen.

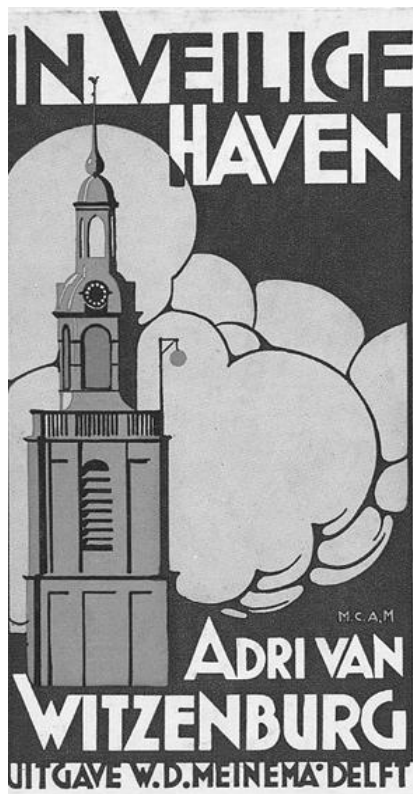
De tekeningen van Bach Schuurmans zijn levendig, met Amerikaans aandoende vlotte meisjes-figuren.

De boekjes zijn uitgegeven door uitgeverij F.G. Kroonder te Bussum.

In 1982 en 1983 is de serie opnieuw uitgegeven bij uitgeverij Het Goede Boek in Huizen, in de Valkenserie. Ze zijn dan vertaald door Heleen Kerkhof. De naam Greta Stevens (Gretha Stevns) is een pseudoniem van Eilif Mortansson, de schrijversnaam van Daniel Jacob Eilif Mortensen (1916-1989), die de naam van zijn vrouw gebruikte voor de meisjesboeken die hij schreef.

Illustratie van
K. Luberti uit
Suzie Roodhaar

Band Adri van Witzenburg
In veilige haven
Geïllustreerd door M.C.A. Meischke
Naamloze Vennootschap W.D. Meinema,
Delft [193x]

Waarom werd destijds de rode bal gehesen op de toren van de plaatselijke Grote Kerk? Het staat te lezen in *In veilige haven*, eind jaren '20 geschreven door Adri van Witzenburg. Net als in zijn andere boeken speelt het verhaal zich af in de oude vissershaven Vlaardingen. Twee "goeie jongens" raken bevriend met de torenwachter, die hen over een verandering in zijn leven vertelt.

De tekeningen, van de hand van M.C.A. Meischke, vertonen een nog treffende gelijkenis met het actuele Vlaardingen. Voor een geboren en getogen haringkop als ik een blijde herkenning, dit sympathieke werkje, zo anders van sfeer als de "kwartjesboeken" van Van Witzenburg.

- De laatste regel van het boek luidt: *De schrijfwijze is overeenkomstig het Spellingbesluit van 12 september 1930. Wat hield dat in? Dat de naamvals-n verdween, maar dat "Menschen gelooven heelemaal" nog zóó gespeld moest worden en niet anders. "Niet te veel ineens, de rest komt later wel" moeten de spellinghervormers gedacht hebben.*

Bram van IJperen

GOEDKOPE KWALITEIT UIT DE CRISISTIJD

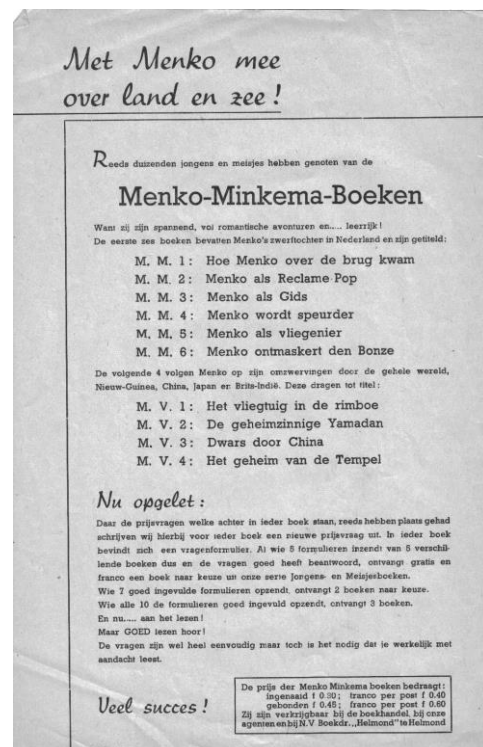
Een pleidooi voor het (bijna) vergeten kwartjesboek

door Eef Nulden

Hoe het begon

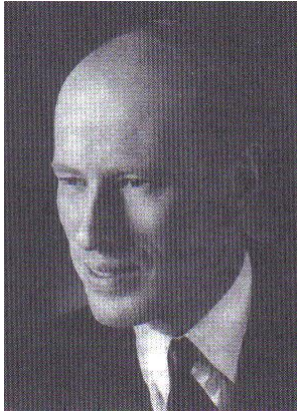
Het was 1932 en de wereld ging gebukt onder de economische crisis die in 1929 werd ingeleid met de beurskrach op Wallstreet. Uiteraard ging deze crisis ook aan Nederland niet voorbij. Er heerste grote werkloosheid en als je aangewezen was op de steun, dan was het thuis geen vetpot. Soms kon men zijn werk weliswaar behouden, maar dat ging dan wel gepaard met loonsverlaging. Als we bedenken dat een middelgroot gezin dat van de bijstand leefde destijds f 9 per week ontving en een postbode f 16 verdiende, dan begrijpt u dat voor de luxe-aanschaf als een (kinder)boek geen geld was. Vaak voorzag men in de leesbehoefte door een boek te lenen in de buurtbibliotheek of bij nutsverenigingen. Ook van vrienden of vriendinnen lenen was gebruikelijk. Een gebonden kinderboek van f 1,50 vond men gewoon te duur. De directeur van uitgeverij Helmond, Hendriks, vond dat daar verandering in kon komen en bracht een reeks goedkope jeugdboeken op de markt. Die boeken moesten goedkoop zijn, maar wel van een behoorlijk niveau. Hij koos voor een type boek dat eenvoudig uitgevoerd was en gedrukt op wegwerppapier. Prijs: f 0,25 (vandaar de naam kwartjesboek) of gebonden f 0,40. Naast jeugdboeken werden ook nog enkele romanseries, meest detectives, uitgegeven (*Speciaalserie, Romans voor Allen*). Hun bekendheid echter ontleenden de kwartjesboeken aan de jeugdboeken. Vandaar dat ik me in dit artikel daartoe beperk. De jongensboeken waren genummerd van 1 t/m 118, de meisjesboeken van 1 t/m 99. Er waren

ook extra uitgaven, gemerkt met A of B. In totaal werden 172 jongensboeken uitgegeven en 101 meisjesboeken. Bovendien nog eens 60 kinderboeken. Tot de jongensboeken behoorde een serie van 10, de *Menco Minkemareeks*, waaraan een prijsvraag was verbonden. Aan de hand van beschrijvingen in de boeken moest men zien uit te vinden waar de hoofdpersoon zich bevond.

De oudste kwartjesboeken hebben een meerkleurige voorkant. Vanaf 1934 werd die zwart-wit in een gekleurd kader. Ze verschenen van 1932 tot 1941. Daarna werden nog wel enkele boeken aangekondigd, maar door de oorlog zijn die nooit uitgekomen. Na 1945 heeft men geprobeerd de draad weer op te pakken. Er volgden nog een paar herdrukken, maar ook enkele nieuwe, waaronder het laatste boek in 1951.

Wie waren de auteurs

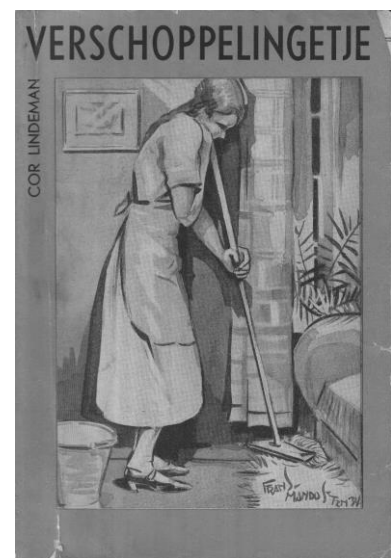

Hans
de la Rive Box

Maar liefst 63 Nederlandse en 6 buitenlandse auteurs schreven kwartjesboeken. Sommige vaderlandse schrijvers deden dit onder één of meerdere pseudoniemen. Ook schreven mannelijke auteurs meisjesboeken onder de naam van hun vrouw. Een voorbeeld hiervan is Hans de la Rive Box, die schreef onder de naam Nellie Wesseling. Het is best mogelijk dat zich achter de schuilnamen bekende schrijvers verborgen, die zodoende -het was immers crisistijd- een schnabbeltje hadden. Diverse (later) bekende auteurs werkten aan de reeks mee. Daartoe behoorden o.a. Hans de la Rive Box, Guus Betlem, Nor Heerkens, Hans Pennarts, Ivo Groothedde, Adri van Witzenburg, Rie Beijer en Annie Hulsman. Frans Meijer heeft de meeste kwartjesboeken op zijn naam, 30 stuks, allemaal onder pseudoniem (J.van Kesteren, Darja Bielkin, J.H. van der Heijden, Inge Engelström). De meeste auteurs waren geen beroepsschrijvers. Ze hadden allerlei beroepen, maar er waren veel onderwijzers en journalisten onder hen. De schrijvers kwamen uit het hele land, maar in het begin opvallend vaak uit Oostelijk Brabant en 't Gooi. Ook hun leeftijd was nogal verschillend. Zo was Johan Wilgo rond de 60 toen hij zijn boeken schreef, terwijl Berjawit debuteerde als middelbare-schoolleerling.

Waarover schreven zij

De jongensboeken boden alles wat jongens in die tijd (en ook nu nog!) interessant vonden in boeken: spanning, avontuur en humor. Bovendien waren ze in een goede stijl geschreven. Verslonden werden ze dan ook. Ze bevatten veel informatie, o.a. over luchtvaart in *Met de Uiver naar Melbourne* van Nor Heerkens, een populaire schrijver in dit genre. Er zat volop spanning in zijn boeken zoals *Paul's avontuur in Limburg*, het eerste kwartjesboek! Er waren reisavonturen bij: de *Henk Rieverserie* van Karel Fernandez, boeken over radiotechniek, waaronder *De geheime zender* van Piet van der Zanden, sciencefiction, spionage en smokkelarij. Ook de armoede van de jaren dertig speelde een rol. Bij de meisjesboeken waren doorgaans de menselijke relaties in al hun diversiteit het thema. Zo waren er kostschoolboeken en moderne Assepoester-verhalen (*Het verschoppelingetje* van Cor Lindeman).

Ook in dit genre ontbraken humor en avontuur niet. Hoewel niet nadrukkelijk aanwezig vinden we in de kwartjesboeken de normen en waarden terug waarmee hele generaties waren opgevoed. Solidariteit tussen jongeren

en ouderen van verschillende rangen en standen was zo'n vaste waarde (de serie *Zeven jongens van Jan de Wit*). In de latere kwartjesboeken komt ook de toestand in de wereld aan de orde. Zo zijn er een paar over de Spaanse Burgeroorlog en de dreigende Tweede Wereldoorlog. Een enkel boek heeft een pacifistisch karakter. Na mei 1940 moesten sommige boeken op last van de bezetter uit de handel worden genomen. Wat de illustraties betreft, hiervoor tekenden voornamelijk Charles Boost, Gerrit de Morée, Frans Mandos, Ko Koster en Rob de la Rive Box (broer van). Enkele auteurs illustreerden hun eigen werk en één illustrator, Piet Broos, schreef zélf kwartjesboeken.

Van zolder naar boekenkast

De meeste naslagwerken over jeugd-literatuur vermelden kwartjesboeken niet of nauwelijks. Ten onrechte, want

slecht papier en laaggeprijsd betekent niet dat de boeken geen (jeugd)literaire kwaliteit hadden. De slappe kaften deden dus niet onder voor de hardcovers uit dezelfde tijd. Zoals gezegd werkten veel later bekende auteurs aan de reeks mee. Het is niet overdreven te zeggen dat sommige van hen die bekendheid mede te danken hadden aan de kwartjesboeken. Vandaag de dag zie je ze nog wel liggen bij antiquariaten of op boekenmarkten. Meestal zijn ze dan in een niet al te beste staat. Dat is niet verwonderlijk gelet op het slechte materiaal waarvan ze gemaakt waren. Toch moeten er nog heel wat op zolder liggen. Wellicht ook op de uwe en in dat geval adviseer ik u er nog eens een paar te lezen of opnieuw te lezen. Uit eigen ervaring weet ik dat u daar veel genoeg aan zult beleven.

Bronnen: Enkele artikelen van Joop Bekkers in *Boekenpost*

Boekvergelijking door Lot van den Akker

Veel kinderen kennen alleen nog maar de televisieversie van bepaalde jeugdboeken, d.w.z. de boekversie die is gemaakt n.a.v. een televisieserie. Walt Disney heeft veel bekende boeken gebruikt voor zijn tekenfilms. Mijn kleinkinderen bijvoorbeeld zijn dol op *Peter Pan*, maar hebben er geen idee van dat er lang geleden een boek met dezelfde naam is geweest. *Heidi* lezen hoeft echt niet van hen, want dat vonden ze een stomme t.v.-serie en *Alleen op de wereld* al helemaal niet, met dat stomme jongetje dat Remi moest voorstellen. Zo is voor mij Pinokkio van Walt Disney absoluut onverteerbaar.

Uit *Walt Disney vertelt van Pinocchio*
G.B. Van Goor Zonen's Uitgeversmij. - Den Haag
L.J. Veen's Uitgeversmaatschappij N.V. - Amsterdam

Er is teveel bij gefantaseerd en teveel weggelaten. Waar vond ik in de filmversie van het boek het drama van Pinokkio's verbrande voeten terug? Waar kwamen opeens die poes Figaro en die vis Cleo vandaan? En dan Japie Krekel, nadrukkelijk geportretteerd als

het geweten van Pinokkio! Een geweten, daar had je toch in het oorspronkelijke boek helemaal geen last van! Pinokkio sloeg die vervelende krekkel al op bladzijde 38 plat. Alleen als geest kwam hij zo nu en dan nog spoken. Er wordt in tekenfilms doorgaans ruw met de personages omgesprongen (Klats! Doiiing! Beng!), maar toch komen ze direct daarna weer ongeschonden uit de strijd.

Nee, dan de griezelige wreedheden uit **mijn** Pinokkio, toen er nog geen film- of televisieversies waren.

Uit C. Collodi,
*De avonturen
van Pinokkio*
Van Goor Zonen,
Den Haag,
11^e druk

Onze held wordt opgehangen, blijft hangen tot hij bijna dood is en wordt uiteindelijk gered door een goede fee. Zelf is hij ook niet zachtzinnig: op een

gegeven moment bijt hij koelbloedig de gemene kat een poot af. En die groeit echt niet meer aan! Het gekke is dat ik mij bij herlezing de helft van de latere avonturen niet meer kon herinneren. Zou het boek me vroeger zijn voorgelezen, waarbij de al te heftige en ongeloofwaardige passages zijn overgeslagen? En is dat eigenlijk niet hetzelfde als wat Walt Disney voor de kijkertjes van zijn film heeft gedaan? Een censurerende filmmaker dus! Trouwens, de film *Bambi* en het gelijknamige boekje zijn ook gebaseerd op een bestaand boek, zo bleek mij onlangs. Ik heb dat nooit geweten noch erover nagedacht totdat ik dat boek bij de StOK onder ogen kreeg.

Sprookjes zijn vogelvrij. Filmmakers kunnen zich daar behoorlijk aan te buiten gaan. Van mij mogen ze. Per slot van rekening zouden *Assepoester* en *Sneeuwitje en de zeven dwergen* nooit zo bekend geworden zijn als Walt Disney zich niet over hen had ontfermd. En wat te denken van *De drie biggetjes* en *De grote boze wolf*? Hoewel..... ze mogen ook weer niet te ver gaan, wat bij *Pinokkio* en ook bij *De kleine zeemeermin* bijv. wel is gebeurd.

De wonderlijke avonturen van Jubal Jubelslee, getekend en geschreven door Rodolphe Töpffer, berijmd door woordkunstenaar Gerrit Komrij. Een dolkomisch liefdesverhaal vol vaart, humor en satire. Vooral de geestelijkheid moet het ontgelden. De karakteristieke tekenstijl kennen we natuurlijk van meester Prikkebeen, maar Jubelslee (meneer Oudhout uit *Les Aventures de monsieur Vieux-Bois*) is ouder. Die zou al van 1827 zijn. Het boek lijkt mij minder geschikt voor al te jeugdige lezertjes. Wat dacht u bijv. van vier zelfmoordpogingen? Of van een kloosterbroeder die tot kalfsragoût wordt verwerkt?

- Töpffers beeldverhalen zijn de voorlopers van de strips. Even komisch als comics, alleen zonder praatwolkjes. Suggestie voor een werkstuk?

Bram van IJperen

in

BEKENDMAKING

De Almense Mölle

vindt u :

Galerie De Blauwe Deur.
Een kunstgalerie, die het
hele jaar door
schilderijen, tekeningen,
beelden en fotografie
exposeert.

De galerie is geopend op
woensdag van 10.00-17.00,
op donderdag en vrijdag van
14.00-17.00, de eerste
zondag van de maand en
het
eerste weekend van de
maand op zaterdag en
zondag van 12.00-17.00.
Kom gerust eens een kijkje
nemen.

Bakkersteeg 2
7218 BN Almen
0575-433447

Kijkje in het StOKpand

"Ze kennen ons, maar we zijn nog niet bekend genoeg". Juist! En daarom doen wij een beroep op u, donateurs van StOK en lezers van StOKpaardje, waar en wanneer mogelijk, mondeling reclame te maken voor ons aller kinderboekenleenmuseum. Geld voor een grootscheepse publiciteitscampagne ontbreekt ons. Vandaar dit kostenbesparende, maar beproefde middel van de persoonlijke overredingskracht om de StOK méér bekend te maken.

Breng in uw contacten met vrienden, kennissen, familieleden vooral naar voren dat de StOKboeken gratis te leen zijn. Binnen niet al te lange tijd kunnen ze zelfs via internet gereserveerd worden. Wijs geïnteresseerde boekenliefhebbers op onze website, www.stichtingtoudekinderboek.nl. Stuur ze op pad voor een middagje Zutphen. Een mooie gelegenheid om even langs te gaan bij Stichting 't Oude Kinderboek. Toch?

Er zijn nog andere manieren om de StOK onder de aandacht te brengen. Te denken valt aan publicatie in een van de talloze personeels-, club- of verenigingsorganen die ons land rijk is. U kunt achter uw pc gaan zitten om zelf een publicitair stukje te schrijven of u kunt hierover contact opnemen met StOK. Het zou toch fantastisch zijn als door uw inzet het aantal donateurs zou groeien bijvoorbeeld!

Via een grotere naamsbekendheid is de kans reëler dat zich vandaag of morgen een vriendelijke sponsor of ouderwetse mecenas aandient. Voor een verantwoord beheer van de prachtige collectie kinderboeken is financiële ondersteuning namelijk onontbeerlijk.

Samen met u willen wij ons inzetten voor het behoud van een waardevol -daar zijn we het allen toch over eens- stuk cultureel erfgoed.

Bestuur en medewerkers van StOK